
ДРУЖЕСТВО НА ПСИХОЛОЗИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Е т и ч е н к о д е к с

Адаптиран и приет от Общото събрание на Дружеството на психолозите в Република България (24 септември 2005 година) и Третия национален конгрес по психология (29 октомври 2005 година) на основата на препоръките на Етичния Метакодекс на Европейската федерация на психологическите асоциации и Етичния кодекс на българските учени

1. Въведение

Психолозите създават и развиват надеждни и валидни системи на знанието, базирани на изследвания и прилагат това знание към психичните процеси, човешкото поведение и развитие в различен научен и социален контекст. Извършвайки тази дейност, те изпълняват множество роли в сфери като научно-изследователската, оценяването в образованието, психотерапията, консултирането и като експерти. Психолозите съдействат в институциите и сред обществеността да се създава и развива практиката на информираните съждения и избори, отнасящи се до човешкото поведение, и за подобряване на условията на живот на хората и на обществото като цяло.

Като член на Европейската федерация на психологическите асоциации Дружеството на психолозите в Република България носи отговорност и има задължение да прилага етичния кодекс на членуващите в него психолози изготвен в съответствие с настоящите фундаментални принципи. Дружеството приема настоящия кодекс на психолога, споделяйки своята грижа за професионалния морал в психологическата общност и като израз на принципа, че без този морал не може да има ефективна професионална дейност. Идеята на постановените в кодекса принципи е да предложат общи насоки за етично професионално поведение в широкия спектър от ситуации, с които се сблъскват психолозите.

Дружеството на психолозите в Република България изисква от своите членове да продължат да развиват своята чувствителност към етичните въпроси и да организират професионални семинари и обществени дискусии, за да се уверят, че това действително се извършва. Дружеството на психолозите в Република България предоставя консултации и съдействие на своите членове, институциите и гражданите в Република България по етичните въпроси на дейността на психолозите. Дружеството разработва и прилага корективни или дисциплинарни процедури за разследване и вземане на решения при оплаквания срещу членовете му.

Като член на Европейската федерация на психологическите асоциации Дружеството на психолозите съдейства за широкото обсъждане и редовното актуализиране на настоящия етичен кодекс, изработен съгласно препоръките на Европейската федерация на психологическите асоциации към асоциациите-членки. Етичният кодекс на Дружеството на психолозите покрива всички аспекти на професионалното поведение на членовете му и се препоръчва на всички психолози и организации на психолозите, осъществяващи дейността си в Република България.

Спазването и развитието на Етичния кодекс е грижа на всеки член на Дружеството на психолозите в Република България. Етичните кодекси на асоциациите, членуващи в Европейската федерация на психологическите асоциации са базирани на сходни и не противоречат на етичните принципи, заложи в настоящия официален документ на Дружеството на психолозите в Република България .

2. Етични принципи на психолога

2.1 Уважение на достойнството и правата на личността

Психолозите отдават необходимото уважение и допринасят за подобряването на фундаменталните права и достойнството на всички хора. Психолозите уважават правото на личен живот, конфиденциалност и независимост на хората, в съответствие със закоността и с другите професионални задължения на психолога.

2.2 Компетентност

В своята работа психолозите полагат усилия да поддържат високи стандарти на компетентност. Те познават границите на конкретните си умения и ограниченията на експертното си знание и спазват изискванията за осъществяване на ефективна професионална дейност. Психолозите предлагат само услуги и използват техники, за които са квалифицирани (посредством съответно образование, специализиран тренинг или практически опит). Психолозите се стремят в дейността си към аргументирано доказване на научната достоверност на използваните теоретични модели и техники, поддържаните хипотези, изводи, заключения и препоръки.

2.3 Отговорност

Психолозите имат съзнание за професионалните отговорности, които имат към своите клиенти, към общността и обществото, в които живеят и работят. Психолозите избягват нанасянето на вреда и са отговорни за собствените си действия и в максималната възможна степен гарантират, че услугите и методите им не се прилагат неправомерно. Психолозите имат морален ангажимент към социалната отговорност и хуманното използване на постиженията и методите на психологическата наука и практика.

2.4 Почтеност

Психолозите подкрепят почтеността и коректността в науката, преподаването и практическото приложение на психологията, в отношенията си с останалите свои колеги. В тези дейности психолозите са честни, безпристрастни и уважават останалите, не допускат под каквато и да е форма присвояване на чужди научни и научно-практически постижения, отнемане на чуждо авторско право, кражбата на чужди идеи и фалшифицирането на чужди трудове. Те полагат усилия да изяснят на заинтересованите страни ролите, които имат в професионалната си дейност и да работят в съответствие с тези роли.

3. Съдържание на Етичния кодекс на психолога

В настоящия кодекс терминът “клиент” се отнася до всеки човек, пациент, лица във взаимна зависимост или организации, с които психолозите имат професионални взаимоотношения, включително и индиректни взаимоотношения.

Етичният кодекс за професионалната дейност на психолозите членуващи в Дружеството на психолозите в Република България отчита следните аспекти:

1. Професионалното поведение на психолозите трябва да бъде съобразено с професионалната роля, характеризирани от професионалните взаимоотношения.
2. Неравнопоставеността по отношение на знание, влияние и власт винаги повлиява професионалните взаимоотношения на психолозите с техните клиенти и колеги.
3. Колкото по-голямо е неравенството в професионалните взаимоотношения и зависимостта от клиентите, толкова по-сериозна е отговорността на професионалиста психолог.
4. Отговорностите на психолозите трябва да съответстват на етапа на развитие на професионалните взаимоотношения.

Взаимозависимост на четирите етични принципи – трябва да се има предвид, че винаги ще има силна взаимозависимост между четирите основни етични принципи и техните спецификации в Етичния кодекс на психолога. За психолозите това означава, че разрешаването на етичен въпрос или дилема ще изисква разсъждение и често обсъждане с клиенти и колеги и преценяване на различни етични принципи. Вземането на решения и предприемането на действия е необходимо, дори когато все още са налице спорни въпроси.

3.1 Зачитане на правата и достойнството на хората

3.1.1 Общо уважение

- Съзнание и уважение на знанието, опита и областите на компетентност на клиентите, заинтересованите трети страни, колегите, студентите и широката общественост.
- Съзнание за индивидуалните различия, дължащи се на културата и ролевите стереотипи, включително и тези, дължащи се на нарушения, пола и етническа принадлежност, сексуална ориентация, раса, националност, възраст, религия, език и социално-икономически статус.
- Избягване на практики, които са резултат от нечестни пристрастия и могат да доведат до несправедлива дискриминация.

3.1.2 Конфиденциалност

- Търсенето и предоставянето на информация е ограничено до минимума, изискван за професионални цели.
- Информацията и записите се съхраняват по адекватен начин, за да се обезпечи поверителността, включително и вземането на разумни предпазни мерки за анонимността на данните, когато това е уместно и ограничаване на достъпа до данните до лицата, които имат право да знаят.
- Клиентите и другите страни, с които психологът има професионални отношения, са запознати със законовите ограничения за поддържане на конфиденциалност.
- При поискване на информация от органите упълномощени за това, психологът има задължение да предостави само тази част от информацията, която има отношение към проблема и да запази поверителния характер на останалата.

- Психологът трябва да разпознава сигналите на потенциално напрежение, което може да възникне между изискването за конфиденциалност и предпазването на клиента или на заинтересована трета страна.
- Клиентите имат право на достъп до материали (доклади и записи), които се отнасят за тях, както и да получат необходимата помощ и консултация, като им се предоставя точна и изчерпателна информация, и техните интереси се обслужват по най-добрия начин.

3.1.3 Информирано и доброволно съгласие

- Психологът изяснява проблемите и спорните въпроси за професионалните си дейности, процедури и потенциалните последствия от тези действия, за да се увери, че клиентът дава информирано съгласие преди и по време на психологичните интервенции.
- Психологът изяснява на клиента процедурите, които следва за водене и съхраняване на работни записи, публикации и доклади

3.1.4 Свобода на волята

- Психологът осигурява максимална независимост и свобода на волята на клиента
- Специфични ограничения на свободата на волята се налагат при наличие на такива фактори като възрастта на клиента, психичното здраве и ограниченията, наложени с предвидени със закон мерки.

3.2 Компетентност

3.2.1 Етично самосъзнание

Психологът е задължен да познава добрата практика, отнасяща се до етиката, която е включена в Етичния кодекс и да спазва етичните правила в своята професионална дейност.

3.2.2 Граници на компетентността

Психологът е задължен да работи в рамките на своята професионална компетентност, наложени от обучението, тренинга и опита му.

3.2.3 Ограничения на процедурите

- Психологът е задължен да познава ограниченията на процедурите за определени дейности, както и рамките на заключенията, които могат да бъдат изведени при различни обстоятелства и за различни цели.
- Психологът е задължен да познава и да работи в рамките на критично оценените от общността теории и методи.

3.2.4 Продължаващо обучение и професионално развитие

Психологът има задължение да продължава своето професионално развитие и усъвършенстване.

3.2.5 Неправоспособност

Психологът е задължен да преустановява практиката си в случаи, когато способностите му са временно засегнати или са налице временни затруднения.

3.3 Отговорност

3.3.1 Обща отговорност

Психологът носи морална отговорност за качеството и последиците от професионалните си действия.

3.3.2 Поддържане на висок стандарт

Психологът е задължен да насърчава и поддържа високи стандарти в научната и професионалната дейност, както и да организира дейностите си в съответствие с постановките на Етичния кодекс.

3.3.3 Избягване на нанасянето на вреда

Психологът избягва злоупотребата с психологичното знание или практика и свежда до минимум вредата, която може да се предвиди и е неизбежна.

3.3.4 Продължаваща грижа

- Психологът има отговорност за необходимото продължаване на професионалната грижа за клиентите, включително сътрудничество с друг специалист и извърша необходимите действия, когато трябва да прекрати възникнали трудности или усложнения.
- Психологът има отговорност към клиента, която продължава дори след формалното прекратяване на професионалните взаимоотношения за нови контакти, произтичащи от първоначалното професионална ангажираност.

3.3.4 Разширена отговорност

Психологът поема обща отговорност за научно-изследователската, преподавателската и приложната си дейност, включително и за съзнателното прилагане на етичните стандарти от колегите, асистентите, лицата, които на които психологът дава супервизия, и студентите на психолога.

3.3.5 Разрешаване на дилеми

Психологът е задължен да признае наличието на морална дилема и има отговорност за изясняването на подобни дилеми и за консултирането им с колеги и/или с членовете на Етичната комисия към Дружеството на психолозите в Република България, както и за информирането на заинтересованите страни за нарушенията на изискванията на Етичния кодекс.

3.4 Почтеност

3.4.1 Признание на границите на професионалната компетентност

Психологът е задължен да бъде себerefлексивен и да приема личните и професионални ограничения и препоръките за търсене на професионални съвети и помощ в трудни ситуации.

3.4.2 Честност и почтеност

- Психологът трябва да бъде коректен при представянето на квалификацията си, образованието, опита, компетентността и връзките си.

- Психологът трябва да бъде честен и точен при представяне на информация, отговорен за признанията и да не премълчава алтернативни хипотези, доказателства или обяснения.
- Психологът трябва да бъде честен и точен по отношение на всякакви финансови въпроси, имащи отношение към професионалните взаимоотношения.
- Психологът трябва да признава както необходимостта от точност, така и границите на заключенията и мненията, изразени в професионалните доклади и заключения.

3.4.3 Искреност и прозрачност

- Психологът има задължение да предоставя точна информация и да не допуска заблуждаваща информация или измами в изследванията и в професионалната си практика.
- Психологът е задължен да не задържа информация или да избягва въвличането си в измами, ако са налице алтернативни процедури. Ако е налице заблуда, той е задължен да съобщи и да възстанови истината.

3.4.4 Конфликт на интереси

- Психологът трябва да е запознат с възможните проблеми, които могат да са резултат от двойствени взаимоотношения и е задължен да избягва подобни взаимоотношения, които намаляват необходимата професионална дистанция или могат да доведат до конфликт на интереси, или експлоатиране на клиент.
- Психологът няма право да използва професионалните взаимоотношения за основа на бъдещи лични, религиозни, стопански, политически или други идеологически интереси.
- Психологът трябва да е запознат, че конфликтът на интереси и неравенството във властта при взаимоотношенията с ползвателите на професионалните му услуги могат да са налице и след формалното им приключване и че професионалните отговорности все още могат да са приложими.

3.4.5 Неетични действия на колеги

- При наличие на сведения или съмнения за неетични действия, психологът е задължен да дава обоснована критика на професионалните действия на колеги и да предприема действия за информирането им, а когато това е уместно – да информира и други релевантни професионални общности и Етичната комисия към Дружеството на психолозите в Република България.
- Установяването на неетични прояви изисква те да бъдат констатирани по достоверен и убедителен начин от Етичната комисия на Дружеството на психолозите. При всички други случаи криикуваният за неетични действия психолог има право на защита.